

El Cercle d'Economia, juntament amb CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs), us ofereixen cada mes una breu anàlisi de la situació geopolítica global

Les claus geopolítiques del mes

Setembre 2024

Més sorpreses de les que una campanya pot suportar?

Pol Morillas, Director del CIDOB (Barcelona Centre for International Affairs)

Segon intent d'assassinat de Trump. El candidat republicà va patir un segon atemptat, aquesta vegada en un camp de golf de Florida. Els serveis secrets, sempre preocupats per la difícil protecció de l'expresident en espais tan amplis i d'accés públic, van aconseguir reduir el presumpte autor. Els efectes sobre la carrera presidencial són incerts, i les enquestes són incapaces d'absorbir l'impacte de tanta acceleració política, des de la retirada de Biden a l'ascens de Harris, passant pels atemptats contra Trump.

Les enquestes continuen pronosticant un empat tècnic entre Trump i Harris, i fets com els de Florida o Pensilvània tenen un efecte limitat en la intenció de vot. Noves sorpreses durant la campanya només l'alteraran si aconseguixen que més votants indecisos acudeixin a les urnes, o que els partidaris d'un candidat o un altre canviïn la seva intenció de vot. Ni l'intent d'assassinat de Trump ni la retirada de Biden i l'ascens de Harris ho han fet, pel moment. La clau no està en el conjunt del vot popular, on Harris supera lleugerament Trump, sinó en la victòria al col·legi electoral i els estats frontissa, on tot continua sent incert.

Els corrents de fons de la política americana són, no obstant, molt més estables. Estats Units està entrant en un ambient de violència política i de polarització inaudits. Fins a un 20% dels adults consideren justificat l'ús de la violència

política en determinades circumstàncies. El gran tabú de la seguretat nacional, l'accés gairebé lliure a les armes de foc, segueix sense abordar-se. Qualsevol pertorbat amb motivacions polítiques extremes pot ser artífex d'un magnicidi. La principal víctima de les armes de foc als Estats Units continua sent, no obstant, el ciutadà anònim, no un candidat a la presidència del país.

Crisi a Veneçuela. Cada dia hi ha més evidències que les eleccions a Veneçuela van donar la victòria al candidat opositor. Amb el seu exili a Espanya, Edmundo González treu pressió interna al règim de Maduro, la capacitat repressiva i de control del procés electoral del qual van subestimar molts actors, i internacionalitza més el conflicte de Veneçuela. La UE i Estats Units són conscients que l'anterior reconeixement de Juan Guaidó com a president legítim després de les eleccions presidencials del 2018 no va donar els fruits diplomàtics desitjats. El règim de Maduro s'ha atrinxerat i l'oposició torna a tenir el seu líder a l'exili. Per aquest motiu, la posició oficial de la UE és que s'han de verificar les actes electorals abans de reconèixer Edmundo González com a president electe, posició que comparteix el govern d'Espanya (no així l'oposició).

La dimensió internacional cobra rellevància a la vegada que s'enquista la dimensió interna de la crisi. Occident endurirà el seu règim de sancions al govern de Maduro, conscient també que l'efecte d'aquesta mesura és limitat. Els Estats Units rebutja ampliar les sancions al petroli veneçolà i continua mantenint una excepció notable per a la petrolera Chevron, entre d'altres. El temor a una pujada dels preus del petroli i el seu impacte en la inflació abans de les eleccions presidencials estan darrere de la política mesurada davant el país del món amb les majors reserves de petroli. També preocupa la capacitat d'instrumentalització dels fluxos migratoris per part de Veneçuela abans de les presidencials de novembre.

Després del desacoblament del petroli rus des de la guerra d'Ucraïna, la UE i les companyies petrolieres amb més interessos a Veneçuela no es poden permetre un altre desacoblament d'una important font d'hidrocarburs, per molt que representants de Maduro cridin a l'expulsió de les companyies estrangeres i a trencar totes les relacions comercials i diplomàtiques amb Occident. Maduro segueix sense respondre a les trucades de països com Brasil o Colòmbia, que s'ofereixen per mediar en la crisi, i en aquestes circumstàncies, el més probable és un enquistament del conflicte i un progressiu enduriment de la posició de

Maduro. Mentrestant, la producció de cru a Veneçuela continua augmentant, amb la qual cosa les arqueles del govern són resilientes a la pressió cap al règim.

La lenta formació de la nova Comissió Europea. El vot folgat favorable a un segon mandat d'Ursula von der Leyen com a presidenta de la Comissió Europea al Parlament Europeu no feia presagiar una formació tan lenta del nou executiu comunitari. A les primeres crítiques de von der Leyen als estats membres, que van proposar majoritàriament candidats homes per ocupar les 27 carteres, s'han sumat dificultats amb les propostes de diversos estats membres. L'última, amb França, qui, tot i haver nomenat Thierry Breton com a candidat per a la següent Comissió, ha sucumbit a les pressions de von der Leyen perquè Macron nomeni un altre candidat a canvi d'un millor tracte en el repartiment de carteres. Von der Leyen aconsegueix així treure's de sobre els dos Comissaris que més problemes li van donar en el primer mandat: Breton i Borrell.

Novetats importants d'aquesta Comissió són el pes dels estats que promouen una agenda econòmica intervencionista (Espanya, Itàlia, França) al capdavant de les principals vicepresidències executives, i el reforç dels propòsits geopolítics de la Comissió, amb el nomenament per primera vegada d'un comissari per a assumptes de defensa. Tots els comissaris relacionats amb l'agenda exterior (Alta Representant, Comissari de Defensa, Ampliació) van a països molt propers a Ucraïna i a la seva adhesió a la UE (Estònia, Lituània i Eslovènia, respectivament). Es crea per primera vegada el lloc de comissària per al Mediterrani, encarregada en gran mesura de qüestions migratòries, la qual cosa necessàriament molestarà els socis del sud.

La nova Comissió difícilment començarà a caminar en els temps previstos (primers de novembre). Primer es presenta el cartell complet a la conferència de presidents del Parlament Europeu i després se succeiran els diferents *hearings* (o audiències) en comissions parlamentàries, i el vot final sobre el col·legi de comissaris en el ple. És tradició que el Parlament, que ha d'aprovar cadascun dels candidats a Comissari/a, tombi diversos d'ells, amb la qual cosa el procés requerirà que els estats membres proposin nous noms i que comenci de nou la negociació. El que sí que és molt probable és que la segona Comissió von der Leyen reforci la jerarquia i la centralització de poders al voltant de la presidenta. Hi haurà pocs contrapesos polítics al grup popular, predominant en les propostes de Comissaris per part dels estats membres. Teresa Ribera serà la peça clau dels socialistes i si algú va pensar que Macron nomenaria un candidat d'esquerres per

compensar la seva decisió de nomenar primer ministre Barnier, el president ha designat un dels seus més fidels aliats com a substitució de Breton, el ministre d'afers europeus en funcions.

El nou govern francès. Ningú esperava que, després de la victòria del front d'esquerres (nou front popular) en les passades eleccions i la formació d'una clara majoria a l'Assemblea Nacional al voltant d'un "front republicà", l'extrema dreta de Marine Le Pen fos tan determinant per a la formació del nou govern a França. Després de setmanes d'incertesa i de vetos presidencials als candidats proposats per l'esquerra, fins i tot sense la participació de La France Insoumise de Mélenchon, Macron va nomenar Michel Barnier, exministre dels Republicans (quarta força a l'Assemblea), com a candidat a primer ministre. El vot favorable passa necessàriament pel beneplàcit d'Agrupació Nacional i el compromís, en principi estable, que el partit de Le Pen no contribuirà a l'èxit d'una moció de censura que molt probablement presenti aviat el front d'esquerres.

Macron, d'erigir-se com a estandard en la lluita contra l'extrema dreta, ha preferit col·laborar-hi perquè es mantinguin les reformes iniciades durant la seva presidència, en particular les relatives a qüestions socials i econòmiques, com la reforma de les pensions, que l'esquerra pretenia derogar. El camí fins al 2027, any de les presidencials, es preveu complicat per al reforç del centre polític a França. El nou front popular, si aconsegueix nomenar un candidat de consens, té la campanya feta contra Le Pen i el successor de Macron, que segueix sense conèixer-se. Le Pen té el vent de cua, i pot perfectament argumentar que el cordó sanitari és cosa del passat (al cap i a la fi, s'hi ha comptat per a la formació del nou govern). Només ha d'esperar i observar les dificultats per collir majories a l'Assemblea del govern Barnier, la tasca del qual per a la governança de França s'intueix més difícil encara que la gestió del Brexit.

Lectura política de l'informe Draghi. Després de mesos d'espera per no interferir en les eleccions al Parlament Europeu, primer, i en la formació de la nova Comissió Europea, després, Draghi va desvetllar les seves propostes per augmentar la competitivitat de l'economia europea. L'informe, que complementa l'exercici de Letta sobre el mercat únic, tots dos a iniciativa de la Comissió, quantifica la despesa que la UE ha d'emprendre si no vol quedar-se enrere en la carrera tecnològica global, la descarbonització i la reindustrialització davant la pressió de la Xina i els Estats Units. Són 800.000 milions d'euros anuals per als

quals es planteja un exercici d'endeutament conjunt com en el *Next Generation EU*. És sens dubte el camí per avançar cap a una major capacitat d'inversió a escala europea i en la integració política i econòmica de la Unió.

El problema és que l'escenari polític no és gens propici perquè això succeeixi. França, el país gran més procliu a l'avanç de l'autonomia estratègica té un govern feble, una fragmentació parlamentària procliu al bloqueig i una candidata euroescèptica, Le Pen, com a favorita en les presidencials del 2027. Alemanya ha endurit la seva política fiscal, per exemple, disminuint els compromisos d'ajuda a Ucraïna a partir del 2025, per tal de retornar el país a l'ortodòxia pròpia dels "frugals", que personifica el ministre de finances liberal, Christian Lindner. El creixement de l'extrema dreta en les eleccions regionals de Sajonia i Turingia i el bon resultat per a AfD en les enquestes nacionals actuen com a antídote a qualsevol esforç "federalitzador" europeu del govern de Scholz. Meloni, apartada de les negociacions per als "top jobs" europeus tot i que recompensada amb una vicepresidència executiva de la Comissió per al seu home a Brussel·les (Raffaele Fitto), rebutjarà des d'Itàlia qualsevol iniciativa que passi per un reforç dels poders i recursos de Brussel·les. Polònia només està interessada a parlar d'eurobons si serveixen per augmentar les capacitats de defensa europees. Només Espanya, d'entre els països grans, i per ara, està disposada a avançar en l'esforç federalitzador de Draghi. En els estats membres mitjans i petits, l'auge de l'extrema dreta euroescèptica dona poques esperances per a l'acord en els àmbits que, com el marc pressupostari, encara s'adopten per unanimitat.

Pol Morillas
Setembre de 2024

Amb la col·laboració de:

CIDOB

BARCELONA
CENTRE FOR
INTERNATIONAL
AFFAIRS